

Examen VWO
2021

tijdvak 3
woensdag 7 juli
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Politieke strijdpunten in Nederland

Bij deze opgave hoort tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) bracht in 2014 het rapport 'Verschil in Nederland' uit. Het SCP heeft hiervoor onderzoek gedaan naar opvattingen over politieke strijdpunten.

Gebruik tabel 1.

Na de jaren zestig van de vorige eeuw kenmerkte de Nederlandse cultuur zich bijvoorbeeld als: weinig gezagsgetrouw.

- 2p 1 Leg uit welk **ander** kenmerk van de Nederlandse cultuur na de jaren zestig te herkennen is in de gegevens uit tabel 1. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het kenmerk van de Nederlandse cultuur;
 - een gegeven uit tabel 1 over het gekozen kenmerk.

Een van de opvattingen van Nederlanders in tabel 1 gaat over de Europese eenwording. Opvattingen over Europese eenwording kunnen samenhangen met bindingen van burgers met de nationale staat. Verschillende factoren dragen bij aan binding met de nationale staat.

- 2p 2 Leg uit dat een van deze factoren kan bijdragen aan sterkere affectieve bindingen met Nederland dan met Europa. Gebruik in je uitleg:
- een factor die bijdraagt aan de binding met de nationale staat;
 - een omschrijving van affectieve bindingen.

Gebruik tabel 1.

In de politieke strijdpunten in tabel 1 zijn maatschappelijke thema's te herkennen die verband houden met het proces van globalisering. Zo houdt bijvoorbeeld het strijdpunt over materialisme verband met het thema van de mondiale ecologische problematiek, waarin niet alleen globalisering maar ook het kernconcept rationalisering te herkennen is.

- 4p 3
- Geef voor twee **andere** politieke strijdpunten uit tabel 1 aan welk ander maatschappelijk thema dat verband houdt met globalisering daarin te herkennen is. Gebruik in je antwoord bij elk politiek strijdpunt een ander maatschappelijk thema.
 - Leg uit welke twee **andere** kernconcepten in de opvattingen over deze twee maatschappelijke thema's te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg bij elk maatschappelijk thema de naam en de omschrijving van een ander kernconcept.

*Je mag de kernconcepten globalisering en rationalisering **niet** gebruiken.*

- 1p 4 Leg uit dat politieke strijdpunten kunnen voortkomen uit ideologische verschillen. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept ideologie.

In de toelichting bij tabel 1 staan standpunten. Een standpunt bij het strijdpunt over inkomensverschillen is dat de verschillen in inkomens in ons land kleiner moeten worden.

- 1p **5** Geef aan bij welk uitgangspunt van welke politieke stroming dit standpunt het best past. Gebruik in je antwoord:
- de naam van een politieke stroming;
 - een uitgangspunt van de gekozen politieke stroming.

Uit tabel 1 blijkt dat Nederlanders verschillende opvattingen hebben over hoe belangrijk natuur en milieu zijn aan de ene kant tegenover hoe belangrijk economie en werkgelegenheid zijn aan de andere kant.

- 2p **6** Verklaar vanuit het sociaalconstructivisme-paradigma dat Nederlanders verschillende opvattingen hebben over het belang van milieu en economie. Gebruik in je uitleg een kenmerk van het sociaalconstructivisme-paradigma.

Volgens het functionalisme-paradigma zullen verschillen in opvattingen over politieke strijdpunten alleen onder een bepaalde omstandigheid leiden tot een aantasting van de stabiliteit van de samenleving.

- 1p **7** Geef aan welke omstandigheid dit is.

Stel dat je voor een onderzoek naar politieke strijdpunten met verschillende soorten vragenlijsten werkt. Eerst probeer je respondenten te werven voor het beantwoorden van een online vragenlijst. Voor mensen die de online vragenlijst niet kunnen of willen beantwoorden, gebruik je vervolgens een telefonische vragenlijst.

- 1p **8** Leg uit dat het werken met verschillende soorten vragenlijsten de representativiteit van het onderzoek kan vergroten. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het begrip representativiteit.

Stel dat je met face-to-face-interviews (direct contact met de respondent) onderzoek wilt doen naar de opvattingen van burgers over politieke strijdpunten.

- 2p **9**
- Geef een voordeel van face-to-face-interviews als onderzoeksmethode voor een onderzoek naar politieke opvattingen.
 - Geef een nadeel van face-to-face-interviews als onderzoeksmethode voor een onderzoek naar politieke opvattingen.

Als je wilt onderzoeken wat voor opvattingen burgers over politieke strijdpunten hebben, moet je onderzoek voldoen aan de eisen van sociaalwetenschappelijk onderzoek.

- 1p **10** Leg uit wat je als onderzoeker moet doen om bij dit onderzoek te voldoen aan de eis van validiteit. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het begrip validiteit.

Opgave 2 Conflict in de Zuid-Chinese Zee

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Over de Zuid-Chinese Zee lopen de spanningen internationaal al jaren hoog op. Sinds 2014 bouwt China op diverse eilanden in de Zuid-Chinese Zee vliegvelden, havens en olieplatforms. China claimt daarmee een deel van de exclusieve economische zone (EEZ) van aangrenzende landen. De EEZ van een land is een gebied waar een land recht heeft op het exploiteren van grondstoffen en op visserij. China brengt zichzelf met deze activiteiten in conflict met omringende landen zoals de Filipijnen. Ook de Verenigde Staten zijn bij het conflict betrokken. Deze opgave gaat over het conflict tussen landen over de EEZ in de Zuid-Chinese Zee.

Gebruik de inleiding.

Externe en interne soevereiniteit zijn kenmerken van een staat.

- 2p 11 Leg uit welke van deze twee vormen van soevereiniteit te herkennen is in het conflict in de Zuid-Chinese Zee. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip externe soevereiniteit of interne soevereiniteit;
 - informatie uit de inleiding waaruit de gekozen vorm van soevereiniteit blijkt.

Gebruik tekst 1.

- 1p 12 Leg uit dat in het conflict in de Zuid-Chinese Zee het internationaal recht moeilijk te handhaven is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept gezag;
 - informatie uit tekst 1 om gezag te illustreren.

Gebruik tekst 1.

De besluitvormingsmethode is een methode om de machtsverhoudingen tussen staten te meten.

- 3p 13 Beredeneer met de besluitvormingsmethode op welke manier de macht van China ten opzichte van andere landen in de Zuid-Chinese Zee in de toekomst kan toenemen. Gebruik in je redenering:
- een uitgangspunt van de besluitvormingsmethode;
 - informatie uit tekst 1 om het gekozen uitgangspunt te illustreren;
 - de omschrijving van het kernconcept macht;
 - een voorbeeld uit tekst 1 van het kernconcept macht.

Gebruik tekst 2.

- 2p 14 Leg uit dat in het conflict in de Zuid-Chinese Zee het veiligheidsdilemma van nationale staten te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- twee elementen van het begrip veiligheidsdilemma;
 - per element informatie uit tekst 2 waaruit het element blijkt.

Gebruik tekst 2.

De realistische theorieën en de liberale theorieën hebben een verschillende visie op de verhoudingen tussen staten. Beredeneerd vanuit de realistische theorieën is te verwachten dat het conflict in de Zuid-Chinese Zee zich in de toekomst anders ontwikkelt dan beredeneerd vanuit de liberale theorieën.

- 2p **15** Beredeneer op grond van de realistische theorieën een mogelijke ontwikkeling voor het conflict in de Zuid-Chinese Zee. Gebruik in je redenering:
- een kenmerk van de realistische theorieën;
 - de naam en de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding;
 - informatie uit tekst 2 om het gekozen kernconcept te illustreren.

Gebruik tekst 2.

- 2p **16** Beredeneer op grond van de liberale theorieën een mogelijke ontwikkeling voor het conflict in de Zuid-Chinese Zee. Gebruik in je redenering:
- een kenmerk van de liberale theorieën;
 - de naam en de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding;
 - informatie uit tekst 2 om het gekozen kernconcept te illustreren.
- Je mag het gekozen kernconcept uit vraag 15 niet gebruiken.*

Bedreiging van de internationale vrede en veiligheid kan een reden zijn voor de VN-Veiligheidsraad om in te grijpen in het conflict in de Zuid-Chinese Zee. China en de Verenigde Staten zijn permanente leden van de VN-Veiligheidsraad.

- 2p **17** Beredeneer of het conflict in de Zuid-Chinese Zee moeilijk of makkelijk via de VN-Veiligheidsraad op te lossen zal zijn. Gebruik in je redenering:
- een kenmerk van de VN-Veiligheidsraad;
 - een kenmerk van het barrièremodel van politieke besluitvorming.

Opgave 3 De achtergrond van politici in Groot-Brittannië

Bij deze opgave horen figuur 1, tabel 2 en tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2014 werd een onderzoek gepubliceerd over de achtergrond van 4000 leiders in de politiek en andere domeinen van het openbare bestuur in Groot-Brittannië. Figuur 1 en tabel 2 zijn afkomstig uit dit onderzoek. In tekst 3 beschrijft de Britse politicoloog Oliver Heath de relatie tussen de achtergrond van politici en kiezersgedrag. Deze opgave gaat over de invloed van de achtergrond van Britse politici op de Britse politiek.

Gebruik figuur 1.

- 2p **18** Leg uit of met figuur 1 wel of niet te bepalen is of er in Groot-Brittannië sprake is van een meritocratie. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van een meritocratische samenleving;
 - een verschil tussen een samenhang en een causaal verband;
 - gegevens uit figuur 1 om het gekozen verschil te illustreren.

Gebruik tabel 2.

Tabel 2 beschrijft het percentage van de Britse bevolking en van Britse parlementsleden dat een opleiding gevolgd heeft aan een universiteit en aan een topuniversiteit.

- 2p **19** Leg uit dat in tabel 2 een verhoudingsvraagstuk te herkennen is dat samenhangt met politieke macht. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept verhouding;
 - gegevens uit tabel 2 om verhouding te illustreren;
 - de omschrijving van het kernconcept politieke macht.

Gebruik tekst 3.

In tekst 3 beschrijft politicoloog Heath zijn onderzoek naar de relatie tussen politici van de Labour-partij en kiezers uit de arbeidersklasse.

- 2p **20** Leg uit dat in de door Heath beschreven relatie tussen politici en kiezers een bindingsvraagstuk te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept binding;
 - informatie uit tekst 3 om binding te illustreren;
 - de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept binding.
 - informatie uit tekst 3 om het gekozen kernconcept te illustreren.

Gebruik tekst 3.

- 2p **21** Leg uit dat de identiteit van politici en kiezers, volgens politicoloog Heath, van invloed is op de relatie tussen politici en kiezers. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
 - informatie uit tekst 3 om identiteit te illustreren.

- 1p 22 Leg uit dat politieke socialisatie invloed kan hebben op het stemgedrag van burgers. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie.

Opgave 4 Wie heeft een relatie met wie?

Bij deze opgave horen geen bronnen uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over veranderingen in relatievorming in Nederland. In hoeverre kiezen mensen een partner met dezelfde kenmerken, zoals opleidingsniveau of levensbeschouwelijke overtuiging?

Als mensen met hetzelfde opleidingsniveau een relatie hebben, is er sprake van opleidingshomogamie.

- 2p 23 Verklaar opleidingshomogamie onder hoog opgeleiden vanuit het rationele actor-paradigma. Gebruik in je verklaring:
- een kenmerk van het rationele actor-paradigma;
 - een eigen voorbeeld van economisch kapitaal.
- 1p 24 Leg uit dat een toename van opleidingshomogamie kan leiden tot een toename van sociale ongelijkheid tussen huishoudens. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.
- 2p 25 Leg uit dat een toename van opleidingshomogamie ervoor kan zorgen dat de sociale cohesie zowel toeneemt als afneemt. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Een toename van opleidingshomogamie onder laag opgeleiden kan gevolgen hebben voor de sociale mobiliteit van hun kinderen.

- 2p 26 Beredeneer of door een toename van opleidingshomogamie onder laag opgeleiden de sociale mobiliteit van kinderen van laag opgeleiden zal toenemen of afnemen. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip cultureel kapitaal;
 - een omschrijving van het begrip sociale mobiliteit.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Naast opleidingshomogamie is er ook homogamie naar levensbeschouwelijke overtuiging. Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw trouwen mensen met een bepaalde kerkelijke gezindte in Nederland minder binnen de eigen kring.

- 2p 27 Beredeneer dat sinds de jaren zestig van de vorige eeuw sprake is van een afname van homogamie naar kerkelijke gezindte. Gebruik in je uitleg:
- een sociaal-culturele verandering in Nederland sinds de jaren zestig van de vorige eeuw;
 - de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verandering.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.